

नेपाल सरकार  
**शिक्षक सेवा आयोग**  
सानोठिमी, भक्तपुर  
शिक्षक पदको २५% बढुवाको आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको  
पाठ्यक्रम, २०७८

पूर्णङ्क: १००  
उत्तीर्णाङ्क : ४०  
समय : ३ घण्टा

तह : माध्यमिक

श्रेणी : प्रथम

**१. नेपालको राष्ट्रिय शिक्षा प्रणाली**

- १.१ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शैक्षिक सङ्गठनको संरचना तथा कार्यहरू
- १.२ शिक्षक सेवा आयोगको सङ्गठनात्मक स्वरूप र कार्यहरू
- १.३ विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६
- १.४ शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्य र तहगत सक्षमताहरू
- १.५ नेपालका विभिन्न शिक्षा आयोग तथा समितिका प्रतिवेदनहरू : २०११, २०१८, २०२८, २०४९, २०५५, २०५८ मा विद्यालय शिक्षा
- १.६ चालु आवधिक योजना तथा चालु आर्थिक वर्षको नेपाल सरकारको नीति र कार्यक्रममा शिक्षा
- १.७ शिक्षा क्षेत्रका परियोजना तथा कार्यक्रमहरू : सबैका लागि शिक्षा, राष्ट्रिय कार्ययोजना, शिक्षक शिक्षा आयोजना, माध्यमिक शिक्षा सहयोग कार्यक्रम, विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम, विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, राष्ट्रिय प्रारम्भिक पढाइ सिप कार्यक्रम तथा अन्य विभिन्न कार्यक्रमहरू (दिवा खाजा कार्यक्रम, नमुना विद्यालय कार्यक्रम, प्राविधिक विद्यालय धार सम्बन्धी कार्यक्रम)
- १.८ राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६

**२. शिक्षा सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था**

- २.१ नेपालको संविधान : मौलिक हक, राज्यका नीतिहरू, व्यवस्थापिका, कार्यपालिका, न्यायपालिका, संवैधानिक निकायहरू, राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड
- २.२ शिक्षा ऐन, २०२८
- २.३ शिक्षा नियमावली, २०५९
- २.४ शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७
- २.५ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् ऐन, २०४५
- २.६ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (शिक्षासँग सम्बन्धित मात्र)
- २.७ अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५
- २.८ अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा नियमावली, २०७७

**३. विद्यालय समुदाय सम्बन्ध**

- ३.१ विद्यालयको विकासमा समुदायको सहभागिता र समुदायको विकासमा विद्यालयको भूमिका
- ३.२ विद्यालय/सामुदाय सम्बन्धका संयन्त्रहरू : शिक्षक अभिभावक सङ्घ (PTA), विद्यालय व्यवस्थापन समिति, नगर/गाउँ शिक्षा समिति
- ३.३ शैक्षिक सुधारका लागि विद्यालय, अभिभावक र शिक्षक तथा स्थानीय सरकारको भूमिका
- ३.४ शैक्षिक विकासमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाहरूको भूमिका : गैरसरकारी संस्था, सामुदायिक संस्था, नागरिक समाज र विकास साभेदारहरू
- ३.५ विद्यालयको सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाइ
- ३.६ विद्यालय विकासमा स्रोत पहिचान, सङ्कलन तथा परिचालन
- ३.७ विद्यालय शिक्षामा सहकार्य र साभेदारी
- ३.८ माहमारी तथा तनाव व्यवस्थापन, सङ्कट व्यवस्थापन र द्वन्द्व व्यवस्थापनमा शिक्षकको भूमिका

#### ४. शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन

- ४.१ शैक्षिक व्यवस्थापन : अवधारणा, कार्य र सिद्धान्तहरू
- ४.२ शैक्षिक योजनाका उपागमहरू : सामाजिक माग, लागत प्रतिफल, जनशक्ति आवश्यकता प्रणाली र अवशिष्ट उपागम
- ४.३ नेपालका शैक्षिक योजनाहरू : विद्यालय सुधार योजना, गाउँ/नगर शिक्षा योजना
- ४.४ विद्यालय तहको शैक्षिक योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन
- ४.५ शैक्षिक योजनामा सामाजिक न्याय र समता
- ४.६ शैक्षिक सुशासन : वडापत्र, विद्युतीय विद्यालय प्रशासन, विद्युतीय अभिलेखीकरण र वर्तमान विद्यालय तहको एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली
- ४.७ महामारी तथा विपत्का समयमा विद्यालय व्यवस्थापन
- ४.८ सहकार्यकलाप तथा अतिरिक्त कार्यकलापको योजना र व्यवस्थापन

#### ५. कक्षाकोठा व्यवस्थापन तथा शैक्षणिक योजना

- ५.१ कक्षाकोठा व्यवस्थापन : अवधारणा, विद्यमान अवस्था, समस्या र समाधान
- ५.२ कक्षाकोठामा भौतिक तथा शैक्षणिक सामग्रीको व्यवस्थापन
- ५.३ कक्षा सजावट एवम् कक्षाकोठा व्यवस्थापनमा विद्यार्थी परिचालन
- ५.४ कक्षाकोठामा मनोवैज्ञानिक व्यवस्थापन
- ५.५ शैक्षणिक व्यवस्थापन : कक्षा शिक्षण, विषय शिक्षण बहुकक्षा शिक्षण र बहुकक्षा बहुस्तर शिक्षण
- ५.६ निर्देशन र परामर्श (guidance and counseling)
- ५.७ विविधता व्यवस्थापन : भाषिक, सामाजिक, सिकाइ क्षमता, बौद्धिकता, शारीरिक/मानसिक अवस्था
- ५.८ शैक्षणिक योजना : वार्षिक कार्यतालिका, वार्षिक शैक्षणिक योजना, एकाइ योजना, दैनिक पाठयोजना र शैक्षणिक योजनामा नवप्रवर्तन
- ५.९ विद्यालयमा प्रयोगशाला , पुस्तकालय व्यवस्थापन र वर्तमान अवस्था

#### ६. बालमनोविज्ञान तथा सिकाइ

- ६.१ मानव वृद्धि र विकासको अवधारणा
- ६.२ बालमनोविज्ञान र सिकाइ बिचको अन्तर सम्बन्ध एवम् शैक्षणिक प्रक्रियामा बाल विकासको उपयोग
- ६.३ सिकारुको सिकाइमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू
- ६.४ सिकाइका प्रमुख सिद्धान्तहरू र शिक्षण सिकाइमा तिनको उपयोग
- ६.५ उत्प्रेरणाका सिद्धान्तहरू र विद्यार्थीहरूमा उत्प्रेरणा जगाउने उपायहरू
- ६.६ पृष्ठपोषण, पुनर्वलको प्रयोग
- ६.७ बालमैत्री विद्यालय : अवधारणा, मापदण्ड र सूचकहरू
- ६.८ बाल अधिकार महासन्धि, १९८९ र बालअधिकार संरक्षणका लागि गरिएका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रयासहरू

#### ७. पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री

- ७.१ विद्यालय तहका पाठ्यक्रमको अध्ययन तथा विश्लेषण
- ७.२ विद्यमान पाठ्यपुस्तकको समीक्षा
- ७.३ पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण
- ७.४ बहुपाठ्यपुस्तक : अवधारणा, अभ्यास र भावी दिशा
- ७.५ शिक्षक निर्देशिकाको प्रयोग एवम् शिक्षणका लागि सन्दर्भ र स्रोत सामग्रीहरूको प्रयोग
- ७.६ पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया तथा पाठ्यक्रम मूल्याङ्कन, परिमार्जन र कार्यान्वयन
- ७.७ स्थानीय पाठ्यक्रम : निर्माण प्रक्रिया, विद्यमान अभ्यास, समस्या र सम्भावना
- ७.८ विद्युतीय पुस्तक र विद्युतीय पुस्तकालयको प्रयोग (use of e-book and e-library)

#### ८. शिक्षामा नवीनतम् चिन्तन

- ८.१ समावेशी शिक्षा
- ८.२ मानव अधिकारमा आधारित शिक्षा
- ८.३ शिक्षामा लैङ्गिक समता र समानता
- ८.४ खुला तथा दूर शिक्षा
- ८.५ शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग

- ८.६ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा
- ८.७ विशेष आवश्यकता शिक्षा
- ८.८ अनौपचारिक तथा बैकल्पिक शिक्षा

## ९. शिक्षाका समसामयिक मुद्दाहरू

- ९.१ लोकतन्त्र र शिक्षा
- ९.२ मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा
- ९.३ नागरिक शिक्षा र अभिभावक शिक्षा
- ९.४ दिगो विकासका लक्ष्य (SDG) मा शिक्षा
- ९.५ बालमैत्री र दण्डरहित शिक्षा
- ९.६ जीवनोपयोगी सिप (life skill) र सामान्य व्यावसायिक सिप (soft skills)
- ९.७ बहुभाषिक तथा मातृभाषामा शिक्षा

## १०. शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास

- १०.१ शिक्षक व्यवस्थापन : शिक्षक तयारी, नियुक्ति, सरुवा, वृत्ति विकास, बढुवा र अवकाश तथा शिक्षक व्यवस्थापनमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू
- १०.२ अध्यापन अनुमतिपत्र : अवधारणा, औचित्य, विद्यमान अवस्था, समस्या र समाधान
- १०.३ शिक्षकको पेसागत विकासका अवयवहरू, तिनको उपयोग तथा वृत्ति विकास र पेसागत विकास बीच अन्तरसम्बन्ध
- १०.४ शैक्षणिक सुपरिवेक्षण : अवधारणा, प्रक्रिया, प्रकार र उपयोग
- १०.५ शिक्षकको पेसागत दक्षता अभिवृद्धिका लागि शैक्षणिक सुपरिवेक्षणको भूमिका तथा शैक्षणिक सुपरिवेक्षणमा प्रधानाध्यापक र स्थानीय सरकारको भूमिका
- १०.६ शिक्षकको आचारसंहिता र पेसागत नैतिक मूल्य, मान्यता र उत्तरदायित्व
- १०.७ विद्यालय नेतृत्व विकास : अवधारणा, प्रकार, सिद्धान्त र छनौटका आधारहरू
- १०.८ गुणस्तरीय शिक्षा प्रवर्द्धनमा शिक्षकको पेसागत सङ्घ संस्थाको भूमिका

## ११. शैक्षणिक प्रक्रिया

- ११.१ विद्यार्थी केन्द्रित र शिक्षक केन्द्रित शिक्षण विधिहरू
- ११.२ शिक्षण विधिको छनौटका आधारहरू र तिनको प्रयोग
- ११.३ समालोचनात्मक चिन्तन: ABC (Anticipation, Building knowledge and Consolidation) Framework को प्रयोग र रणनीतिहरू तथा परियोजना र समस्यामा आधारित सिकाइ
- ११.४ सिकाइ उपलब्धि सुधारका रणनीतिहरू
- ११.५ विद्यार्थी उपलब्धि सुधार योजना : अवधारणा, महत्व, निर्माण प्रक्रिया र कार्यान्वयन
- ११.६ उपचारात्मक शिक्षण : अवधारणा, अभ्यास र भावी दिशा
- ११.७ शैक्षणिक सामग्री निर्माण, सङ्कलन र प्रयोग
- ११.८ कक्षा शिक्षण तथा सिकाइमा विद्युतीय / अनलाइन प्रविधिको प्रयोग

## १२. परीक्षा तथा मूल्याङ्कन

- १२.१ मूल्याङ्कनको अवधारणा तथा निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका साधनको निर्माण तथा प्रयोग
- १२.२ मूल्याङ्कन प्रक्रियामा विशिष्टीकरण तालिकाको प्रयोग गरी प्रश्नपत्र र उत्तरकुञ्जका निर्माण एवम् प्रयोग
- १२.३ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली : विद्यमान अभ्यास, समस्या र समाधानका उपायहरू
- १२.४ निदानात्मक/उपचारात्मक मूल्याङ्कन र सुधारात्मक शिक्षणको प्रयोग
- १२.५ अक्षराङ्कन (letter grading) प्रणाली : परिचय, महत्व अभ्यास र भावी दिशा
- १२.६ राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रियस्तरका स्तरीकृत मूल्याङ्कनका साधनहरू तथा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण (NASA) को अभ्यास : परीक्षण साधन विकास, परीक्षण तथा प्रतिवेदनहरूको प्रयोग
- १२.७ प्रश्न तथा नतिजा विश्लेषण एवम् मूल्याङ्कनका साधनहरूको विश्वसनीयता र वैधता
- १२.८ नेपालको विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू

### १३. अनुसन्धान तथा विकास

- १३.१ अनुसन्धान : उद्देश्य, महत्व, प्रकार र प्रयोग
- १३.२ विद्यालय शिक्षामा शैक्षिक अनुसन्धानको आवश्यकता र प्रतिवेदनहरूको व्यावहारिक उपयोग
- १३.३ कार्यमूलक अनुसन्धानको अवधारणा र प्रक्रिया
- १३.४ कार्यमूलक अनुसन्धान र अन्य अनुसन्धान बिच तुलनात्मक अध्ययन
- १३.५ कार्यमूलक अनुसन्धानको प्रस्तावना लेखन, प्रतिवेदन तयारी र उपयोग
- १३.६ घटना/मामला अध्ययन : परिचय, प्रक्रिया र प्रतिवेदन
- १३.७ घटना/मामला अध्ययन र कार्यमूलक अनुसन्धान बिच अन्तरसम्बन्ध
- १३.८ विद्यालय व्यवस्थापन तथा शिक्षण सिकाइमा सुधारका लागि शैक्षिक अनुसन्धानहरूको प्रयोगको वर्तमान अवस्था

नेपाल सरकार

## शिक्षक सेवा आयोग

सानोठिमी, भक्तपुर

शिक्षक पदको २५% बहुवाको आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको

पाठ्यक्रम, २०७८

पूर्णाङ्क: १००

उत्तीर्णाङ्क : ४०

समय : ३ घण्टा

तह : माध्यमिक

श्रेणी : द्वितीय

### १. नेपालको राष्ट्रिय शिक्षा प्रणाली

- १.१ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शैक्षिक सङ्गठनको संरचना र कार्यहरू
- १.२ शिक्षक सेवा आयोगका कार्यहरू
- १.३ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६
- १.४ शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्य र तहगत सक्षमताहरू
- १.५ नेपालका विभिन्न शिक्षा आयोग तथा समितिका प्रतिवेदनहरू : २०११, २०१८, २०२८, २०४९, २०५५, २०५८ मा विद्यालय शिक्षा
- १.६ चालु आवधिक योजना तथा चालु आर्थिक वर्षको नेपाल सरकारको नीति र कार्यक्रममा शिक्षा
- १.७ शिक्षा क्षेत्रका परियोजना तथा कार्यक्रमहरू : सबैका लागि शिक्षा राष्ट्रिय कार्ययोजना, विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम, विद्यालय क्षेत्र विकास योजना र दिवा खाजा कार्यक्रम
- १.८ राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६

### २. शिक्षा सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

- २.१ नेपालको संविधान : मौलिक हक, राज्यका नीतिहरू, व्यवस्थापिका, कार्यपालिका, न्यायपालिका, राज्यको संरचना
- २.२ शिक्षा ऐन, २०२८
- २.३ शिक्षा नियमावली, २०५९
- २.४ शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७
- २.५ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् ऐन, २०४५
- २.६ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (शिक्षासँग सम्बन्धित मात्र)
- २.७ अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५
- २.८ अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा नियमावली, २०७७

### ३. विद्यालय समुदाय सम्बन्ध

- ३.१ विद्यालयको विकासमा समुदायको सहभागिता र समुदायको विकासमा विद्यालयको भूमिका
- ३.२ विद्यालय-समुदाय सम्बन्धका संयन्त्रहरू : स्थानीय सरकार र नगर/गाउँ शिक्षा समिति
- ३.३ शैक्षिक सुधारका लागि विद्यालय, अभिभावक र शिक्षक तथा स्थानीय सरकारको भूमिका
- ३.४ शैक्षिक विकासमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थाहरूको भूमिका : नागरिक समाज, गैरसरकारी तथा सामुदायिक संस्था र विकास साभेदारहरू
- ३.५ विद्यालयको सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाइ
- ३.६ विद्यालय विकासमा स्रोत पहिचान, सङ्कलन र परिचालन
- ३.७ विद्यालय शिक्षामा सहकार्य, र साभेदारी
- ३.८ माहमारी तथा तनाव र यसको व्यवस्थापनमा शिक्षकको भूमिका

#### ४. शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन

- ४.१ शैक्षिक व्यवस्थापन : अवधारणा, कार्य र सिद्धान्तहरू
- ४.२ शैक्षिक योजनाका उपागमहरू : सामाजिक माग, लागत प्रतिफल, जनशक्ति आवश्यकता प्रणाली, अवशिष्ट उपागम
- ४.३ विद्यालय शिक्षाका योजनाहरू : विद्यालय सुधार योजना, गाउँ/नगर शिक्षा योजना
- ४.५ नमुना विद्यालयको अवधारणा र अभ्यास
- ४.६ शैक्षिक सुशासन : वडापत्र, विद्युतीय विद्यालय प्रशासन, विद्युतीय अभिलेखीकरण
- ४.७ महामारी तथा विपत्का समयमा विद्यालय व्यवस्थापन र शिक्षण सिकाइमा निरन्तरता
- ४.८ विद्यालय तहको एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली

#### ५. कक्षाकोठा व्यवस्थापन तथा शैक्षणिक योजना

- ५.१ कक्षाकोठा व्यवस्थापन : अवधारणा, विद्यमान अवस्था, समस्या र समाधान
- ५.२ कक्षाकोठामा भौतिक तथा शैक्षणिक सामग्रीको व्यवस्थापन साथै कक्षा सजावट एवम् कक्षाकोठा व्यवस्थापनमा विद्यार्थी परिचालन
- ५.३ कक्षाकोठामा मनोवैज्ञानिक व्यवस्थापन
- ५.४ शैक्षणिक व्यवस्थापन : कक्षा शिक्षण, विषय शिक्षण, बहुकक्षा शिक्षण र बहुकक्षा बहुस्तर शिक्षण
- ५.५ निर्देशन र परामर्श (guidance and counseling)
- ५.६ विविधता व्यवस्थापन : भाषिक, सामाजिक, सिकाइ क्षमता, बौद्धिकता, शारीरिक/मानसिक अवस्था
- ५.७ शैक्षणिक योजना : वार्षिक कार्यतालिका, वार्षिक शैक्षणिक योजना, एकाइ तथा दैनिक पाठयोजना र शैक्षणिक योजनामा नवप्रवर्तन
- ५.८ प्रयोगशाला , पुस्तकालय व्यवस्थापन र प्रयोग

#### ६. बालमनोविज्ञान तथा सिकाइ

- ६.१ शैक्षणिक प्रक्रियामा बाल विकासको उपयोग
- ६.२ सिकारुको सिकाइमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू
- ६.३ सिकाइका सिद्धान्तहरू
- ६.४ विद्यार्थीहरूमा उत्प्रेरणा जगाउने उपायहरू
- ६.५ पृष्ठपोषण र पुनर्वलको प्रयोग
- ६.६ सिकाइमा निर्माणवाद र व्यवहारवादको प्रयोग
- ६.७ बालमैत्री विद्यालय : अवधारणा, मापदण्ड, सूचकहरू
- ६.८ बाल अधिकार महासन्धि, १९८९ र बालबालिकाको संरक्षणका लागि गरिएका राष्ट्रिय प्रयासहरू

#### ७. पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री

- ७.१ विद्यालय तहका पाठ्यक्रमको अध्ययन तथा विश्लेषण (माध्यमिक तह)
- ७.२ विद्यमान पाठ्यपुस्तकको समीक्षा (माध्यमिक तह)
- ७.३ पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण
- ७.४ बहुपाठ्यपुस्तक : अवधारणा, अभ्यास र भावी दिशा
- ७.५ शिक्षणका लागि सन्दर्भ सामग्रीहरूको प्रयोग
- ७.६ पाठ्यक्रम कार्यान्वयन, अद्यावधिक, परिमार्जन र परिवर्तन
- ७.७ स्थानीय पाठ्यक्रम : निर्माण प्रक्रिया, विद्यमान अभ्यास, समस्या र भावी दिशा
- ७.८ विद्युतीय पुस्तक र विद्युतीय पुस्तकालयको प्रयोग (use of e-book and e-library)

## ८. शिक्षामा नवीनतम् चिन्तन

- ८.१ समावेशी शिक्षा र सहभागितात्मक सिकाइ व्यवस्थापन
- ८.२ मानव अधिकारमा आधारित शिक्षा
- ८.३ शिक्षामा लैङ्गिक समता र समानता
- ८.४ खुला तथा दूर शिक्षा
- ८.५ शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग
- ८.६ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा (प्राविधिक विद्यालय धार सम्बन्धी कार्यक्रमसमेत)
- ८.७ विशेष शिक्षा
- ८.८ साक्षरता र जीवनपर्यन्त शिक्षा

## ९. शिक्षाका समसामयिक मुद्दाहरू

- ९.१ लोकतन्त्र र शिक्षा
- ९.२ विपद् व्यवस्थापन र शिक्षा
- ९.३ नागरिक शिक्षा
- ९.४ अभिभावक शिक्षा
- ९.५ दिगो विकास लक्ष्य र शिक्षा
- ९.६ बालमैत्री र दण्डरहित शिक्षा
- ९.७ जीवनोपयोगी सिप (life skill) र सामान्य व्यावसायिक सिप (soft skills)
- ९.८ बहुभाषिक तथा मातृभाषामा शिक्षा

## १०. शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास

- १०.१ शिक्षक व्यवस्थापन : शिक्षक तयारी, नियुक्ति, सरुवा, बढुवा र अवकाश तथा शिक्षक व्यवस्थापनका समस्या र समाधानका उपायहरू
- १०.२ अध्यापन अनुमतिपत्र : अवधारणा, औचित्य, विद्यमान अवस्था र भावी दिशा
- १०.३ शिक्षकको पेसागत विकासका अवयवहरू र तिनको उपयोग
- १०.४ शैक्षणिक सुपरिवेक्षण : अवधारणा, प्रक्रिया, प्रकार र उपयोग
- १०.५ शिक्षकको पेसागत उत्तरदायित्व र दक्षता अभिवृद्धिका लागि उपचारात्मक सुपरिवेक्षणको भूमिका
- १०.६ विद्यालय नेतृत्व विकास : अवधारणा, प्रकार, सिद्धान्त र छनौटका आधारहरू
- १०.७ शिक्षकको पेसागत विकासमा विषयगत सञ्जाल (subjectwise network) को प्रयोग
- १०.८ गुणस्तरीय शिक्षा प्रवर्द्धनमा शिक्षकको पेसागत सङ्घ संस्थाको भूमिका

## ११. शैक्षणिक प्रक्रिया

- ११.१ बालकेन्द्रित शिक्षण प्रक्रिया : अवस्था, समस्या र सम्भावनाहरू
- ११.२ शिक्षण विधि तथा रणनीतिहरूको छनौटका आधारहरू र तिनको व्यावहारिक प्रयोग
- ११.३ समालोचनात्मक चिन्तन : ABC (Anticipation, Building knowledge and Consolidation) Framework को प्रयोग, रणनीतिहरू
- ११.४ परियोजनामा आधारित सिकाइ र समस्यामा आधारित सिकाइ
- ११.५ सिकाइ उपलब्धि सुधारका रणनीतिहरू
- ११.६ विद्यार्थी उपलब्धि सुधार योजना : निर्माण प्रक्रिया र कार्यान्वयन
- ११.७ शैक्षणिक सामग्री निर्माण, सङ्कलन र प्रयोग
- ११.८ कक्षा शिक्षण र सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग

## १२. परीक्षा तथा मूल्याङ्कन

- १२.१ मूल्याङ्कनको अवधारणा , निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको साधनको निर्माण र प्रयोग
- १२.२ मूल्याङ्कन प्रक्रियामा विशिष्टीकरण तालिकाको प्रयोग, आवश्यकता र प्रश्नपत्र र उत्तरकुञ्जिका निर्माण
- १२.३ परीक्षा बाहेकका मूल्याङ्कनका तरिकाहरूको प्रयोग : अवलोकन, घटनावृत्त अभिलेख, सञ्चित अभिलेख, विद्यार्थी पोर्टफोलियो, रुजु सूची र श्रेणीमापन
- १२.४ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली : विद्यमान अभ्यास, समस्या र समाधानका उपायहरू
- १२.५ मूल्याङ्कन साधनको रूपमा रुब्रिक्स (rubrics) : निर्माण र प्रयोग
- १२.६ अक्षराङ्कन (letter grading) प्रणाली : परिचय, महत्व, अभ्यास र भावी दिशा
- १२.७ प्रश्न विश्लेषण र नतिजा विश्लेषण तथा परीक्षणका साधनको विश्वसनीयता र वैधता
- १२.८ नेपालमा विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू

## १३. अनुसन्धान तथा विकास

- १३.१ अनुसन्धान : उद्देश्य, महत्व, प्रकार र प्रयोग
- १३.२ विद्यालय शिक्षामा शैक्षिक अनुसन्धानको आवश्यकता र प्रतिवेदनहरूको व्यावहारिक उपयोग
- १३.३ कार्यमूलक अनुसन्धानको अवधारणा र प्रक्रिया
- १३.४ कार्यमूलक अनुसन्धान र अन्य अनुसन्धानविच तुलनात्मक अध्ययन
- १३.५ कार्यमूलक अनुसन्धानको प्रस्तावना लेखन, प्रतिवेदन तयारी र उपयोग
- १३.६ घटना/मामला अध्ययन : परिचय, प्रक्रिया र प्रतिवेदन
- १३.७ घटना/मामला अध्ययन र कार्यमूलक अनुसन्धानविच अन्तरसम्बन्ध
- १३.८ विद्यालय व्यवस्थापन तथा शिक्षण सिकाइमा सुधारका लागि शैक्षिक अनुसन्धानहरूको प्रयोगको वर्तमान अवस्था

विशिष्टकरण तालिका

शिक्षक पदको आन्तरिक २५ प्रतिशत बहुवाको प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षा

तह : माध्यमिक

श्रेणी : प्रथम तथा द्वितीय (दुवै)

समय : ३ घण्टा

पूर्णाङ्क : १००

उत्तीर्णाङ्क : ४०

क्र.सं.	पाठ्यक्रमको क्षेत्र	वस्तुगत प्रश्न	अङ्क भार	विषयगत प्रश्न	अङ्क भार	जम्मा
		सङ्ख्या		सङ्ख्या		
१.	नेपालको राष्ट्रिय शिक्षा प्रणाली	१०×१	१०	१	१०	२०
२.	शिक्षासम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था					
३.	विद्यालय समुदाय सम्बन्ध	६×१	६	१	१०	१६
४.	शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन					
५.	कक्षाकोठा व्यवस्थापन तथा शैक्षणिक योजना	६×१	६	१	१०	१६
६.	बालमनोविज्ञान तथा सिकाइ					
७.	पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री	६×१	६	१	१०	१६
८.	शिक्षामा नवीनतम चिन्तन					
९.	शिक्षाका समसामयिक मुद्दाहरू	६×१	६	१	१०	१६
१०.	शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास					
११.	शैक्षणिक प्रक्रिया	६×१	६	१	१०	१६
१२.	परीक्षा तथा मूल्याङ्कन					
१३.	अनुसन्धान तथा विकास	४०	४०	६	६०	१००
	जम्मा प्रश्न सङ्ख्या र अङ्कभार					

द्रष्टव्य :

- आयोगद्वारा स्वीकृत साविकको पाठ्यक्रममा संघीयता कार्यान्वयनका सन्दर्भमा भएको राज्यको पुनर्संरचना तथा सोअनुसार जारी भएका ऐन, कानून, नीति र कार्यक्रममा भएका परिवर्तन समावेश गरी यो पाठ्यक्रम संशोधन गरिएको छ ।
- विषयगत र वस्तुगत परीक्षा लगातार सञ्चालन हुने छ । वस्तुगत परीक्षाका लागि ४० मिनेट र विषयगत परीक्षाका लागि २ घण्टा २० मिनेट समय छुट्याइएको छ ।
- यस पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियम, कानून, नीति तथा कार्यक्रमहरू परीक्षाको मितिभन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाइएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनुपर्ने छ ।
- यो पाठ्यक्रम २०७८ पुस ७ गतेदेखि लागु हुने छ ।